

Because it is there

50. obletnica prvega vzpona na Everest

Besedilo: Andrej Mašera

*Everest s severa
(foto: Pavle Kozjek)*

29. maja bo minilo pol stoletja, odkar je človek prvič stopil na vrh najvišje gore našega planeta. S tem dejanjem, ki je po vsem svetu vzbudilo nesluteno zanimanje in občudovanje, se je končala pomembna doba v razvoju svetovnega alpinizma. Everest, Čomolungma po tibetansko in Sagarmata po nepalsko, so besede, ki so znane skoraj slehernemu Zemljanu. Najvišja gora sveta je bila in vedno bo neubranljivo privlačen, skoraj mitičen pojem za rodove vrhunskih alpinistov, pa tudi drugih ljubiteljev gora, ki si neke v skritih kotičkih svoje duše včasih skušajo pričarati nikoli udejanjenje željo povzpeti se na ta sijajni vrh.

Everest kot simbol nekega imperija

Daljnega leta 1852, ko je bil britanski imperij na vrhuncu svoje moči, so angleški geodeti in kartografi z indijske ravnine, z razdalje 200 km, identificirali vrh, ga poimenovali Peak XV in mu izmerili višino, ki se le za borih 8 m loči od prave. Presneto dobri zemljemerji so morali biti! Šele pozneje, leta 1865, so dali najvišji gori na svetu ime po prvem predsedniku indijske geodetske uprave siru Georgeu Everestu, ki je ni nikoli videl ali kako drugače vedel zanj. Toda ime je zvenelo lepo, celo nekakšen vzvišen, veličasten prizvok je imelo, zato se je prijelo, čeprav je najbolj banalna dediščina že zdavnaj odcvetelega britanskega imperializma. Everest v resnici nikoli ni bil del britanskega gospostva, saj leži na meji med Nepalom in Tibetom, ki si ju Angleži nikoli niso formalno podjarmili.

Toda take finese niso veliko šteje v dobi, ko je bil Nepal videti kot eksotičen košček zemlje, stisnjen na severnem obrobju mogočnega indijskega kraljestva, tega dragulja v britanski kroni. Everest je bil kratko malo »britanska« gora in samoumevno je bilo, da morajo Angleži prvi splezati nanj.

Zato ni naključje, da so bile vse odprave na Everest med vojnami britanske. Le sili britanske diplomacije je uspelo pridobiti privoljenje tibetanskega dalajlame, da so Angleži lahko oblegali goro iz Tibeta, saj je bil Nepal za zahodnjake takrat nepredušno zaprta dežela. Delo, ki so ga številne medvojne britanske odprave opravile na Everestu, pa je vredno vsega občudovanja. Že sama pot iz Darjeelunga do ledenika Rongbuk na severnem vznožju gore, ki je trajala mesec dni in je bila vse kaj drugega kot lagoden trekking, je zahtevala zelo veliko fizičnih in organizacijskih naporov. Že leta 1921 so ugotovili najprimernejšo smer vzpona – čez Severno sedlo na severovzhodni greben in po njem na vrh. Med alpinisti je bil že na tej odpravi posebno opazen George Leigh Mallory, brez dvoma najzanimivejša in najpomembnejša osebnost med »everestovci« tiste dobe. Mallory je utelešal najzlahtnejše lastnosti angleškega gentlemana – bil je vrhunsko izobražen razumnik, odličen alpinist, človek jeklene volje in mirne odločnosti. Bil je naprednih političnih nazorov, socialno ozaveščen laburist in – čeprav je bil biseksualec – srečno poročen oče treh otrok. Čeprav ni bil formalni vodja nobene odprave, je bilo njegovo mnenje odločilno in je bil brez dvoma določen za končni vzpon na vrh. Pisec lju-

Statistika slovenskih vzponov na Everest (8848 m) in Nanga Parbat (8126 m)

Gora	Smer	Datum	Plezalec
Everest	Zahodni greben	13. maj 1979	Jernej Zaplotnik, Andrej Štremfelj
Everest	Zahodni greben	15. maj 1979	Stane Belak
Everest	čez Južno sedlo	10. maj 1989ž	Viktor Grošelj
Everest	čez Južno sedlo	7. oktober 1990	Janez Jeglič, Marija in Andrej Štremfelj
Everest	Severni greben	19. maj 1997	Aco Pepevnik
Everest	Severni greben	23. maj 1997	Pavle Kozjek
Everest	čez Južno sedlo	7. oktober 2000	Davo Karničar, Franc Oderlap
Everest	čez Južno sedlo	8. oktober 2000	Matej Flis, Grega Lačen, Tadej Golob
Nanga Parbat	Schellova smer	31. julij 1990	Marija Frantar, Jože Rozman

Pripravila: Mateja Pate

bečih pisem svoji ženi, mojster besede in peresa je na večno vprašanje, zakaj hoče na Everest, odgovoril s kratkim, znamenitim, eliptičnim stavkom: »Because it is there.« (Zato, ker je). Žal Mallory ni uspel; 8. junija 1924 se s soplezalcem Andrewom Irvinom ni vrnil s končnega naskoka na vrh. Ali sta bila na vrhu in se ponesrečila šele pri sestopu, je ostalo vse do danes nepojasnjeno. Številni današnji alpinisti, ki so osvojili Everest, menijo, da ne, ker naj bi bila tako imenovana Druga stopnja pod vrhom za angleška plezalca tehnično prezahtevna. Toda – kaj se ve; včasih podcenjujemo stare mojstre. Malloryjev mit je desetletja vznemirjal duhove. Leta 1999 je posebna odprava našla tudi njegovo truplo, ki je ležalo na zagruščenem pobočju daleč pod grebenom, in opravila skoraj pravi sodnomoedicinski post mortem. Truplo je bilo kljub 75 letom, ki so minila od njegove smrti, brezhibno ohranjeno, kot slonokoščen kip. Položaj trupa,

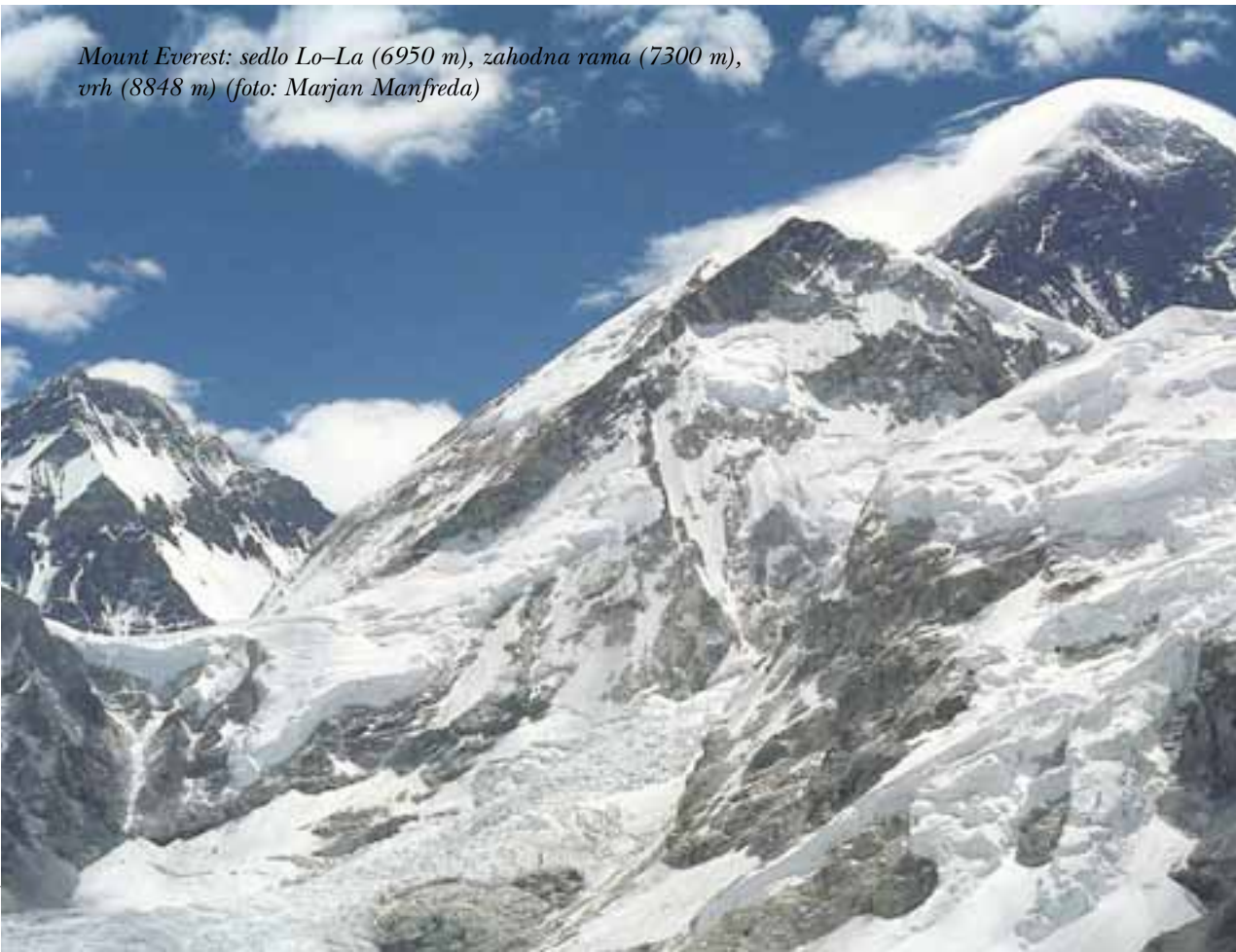
poškodbe, izraz na obrazu in najdeni predmeti so nakazovali, da se je nesreča zgodila proti večeru; Mallory si je pri padcu zlomil nogo in potem umiral dalj časa. Zdaj počiva v grobu na gori, ki mu je v življenju toliko pomenila.

Na medvojnih odpravah na Everest so Britanci večkrat presegli višino 8300 m, ki prekaša višino večine osemtisočakov, in to z opremo, ki je v primerjavi z današnjo videti skoraj smešna. To samo potrjuje, kako neznansko odločni in odlični alpinisti so bili.

Švicarski intermezzo

Po drugi svetovni vojni je Nepal leta 1949 odprl svoja vrata tujcem. Za vzpone na Everest je bilo to zelo pomembno, ker je po kitajski okupaciji Tibeta leta 1950 severni pristop postal za dolga desetletja nedosegljiv. Leto zatem je odprava pod

Mount Everest: sedlo Lo-La (6950 m), zahodna rama (7300 m), vrh (8848 m) (foto: Marjan Manfreda)

*Bojan Pollak v steni zahodne rame
(foto: Tone Škarja)*

vodstvom Erica Shiptona našla južno smer proti vrhu. Z ledenika Khumbu je preplezala nevarni Ledeni slap do roba Zahodne globeli, krnice med Everestom, Lhotsejem in Nuptsejem. Nadaljnja pot je bila jasna: iz Zahodne globeli po pobočjih Lhotseja na Južno sedlo in od tam po jugovzhodnem grebenu na vrh. Toda ne kliči vraga! Za naslednje leto so dovoljenje za vzpon dobili – Švicarji. Odpravo pod vodstvom Wyssa – Dunanta so sestavljali odlični alpinisti, vodja Šerp pa je bil Tenzing Norgay, udeleženec nekaterih predvojnih odprav na Everest. Tenzing, izredno nadarjen in vzdržljiv plezalec, je v švicarski odpravi takoj začutil čisto novo ozračje. Angleži na predvojnih odpravah so kljub korektnemu odnosu do Šerp vendarle držali do njih nekoliko vzvišeno distanco, Švicarji pa so jih imeli za enakovredne plezalske tovariše, s katerimi so delili vse dobro in slabo. Tenzing se je posebno zbližal z Raymondом Lambertom in si res od srca želel, da bi Švicarjem naskok na Everest uspel. Vzpon je lepo napredoval do Južnega sedla in Lambert in Tenzing sta se iz najvišjega tabora na višini 8400 m odpravila proti vrhu. Toda – ni šlo! Na višini 8600 m preprosto ni sta mogla več naprej, čeprav so bile objektivne razmere za vzpon ugodne. Tenzing je bil tisti, ki je pokazal navzdol, in Lambert ga je brez ugovora ubogal. V Himalaji bi bilo večkrat manj nesreč, če bi sahibi poslušali nasvete domačinov, ki nagonsko zaslutijo smrtno nevarnost. Jeseni istega leta so Švicarji poskusili še enkrat, vendar brez uspeha. Britanci so si oddahnili.

Leto 1953

John Hunt, vodja britanske odprave na Everest leta 1953, je bil oficir in je tudi odpravo zasnoval čisto po vojaško. Morala je uspeti, pa naj stane, kar hoče. Britanskega imperija tako rekoč ni bilo več: že od smrti kraljice Viktorije leta 1901 je šla njegova pot počasi navzdol. Leta 1947 je iz britanske krone izpadel tudi najdragocenejši dragulj – Indija. Toda kljub temu je bil Everest še vedno »britanski«, saj je bil dolg velik in ga je bilo treba poravnati. Vodja (sirdar) Šerp je bil zopet Tenzing Norgay, ki pa je imel eno samo veliko željo: da bi prišel na vrh, po možnosti prvi. Čeprav se mu je tožilo po Lambertu, se je kmalu zbližal tudi

z Edmundom Hillaryjem, novozelandskim plezalcem, ki se je plezalskih spretnosti naučil v zahtevnih domačih Alpah. Odprava je napredovala točno po strogem načrtu, ki si ga je zamislil Hunt. Prvi poskus naskoka na vrh Bourdillonu in Evansu ni uspel; potem sta prišla na vrsto Hillary in Tenzing. Ob lepem vremenu sta se počasi vzpenjala po jugovzhodnem grebenu, dosegla Južni vrh in za nekaj metrov sestopila, ko jima je pot zaprl delno zasnežen, delno skalnat skok. Hillary se je mirno lotil zahtevne plezarije in mojstrsko preplezal to zadnjo oviro, ki danes nosi njegovo ime. Končno nič več, samo še modro nebo – vrh! Najvišja točka na Zemlji je bila vendarle dosežena. Prijatelja sta se objela in se tolkla po hrbtu, njuno veselje je bilo brezmejno.

Drugega junija je londonski Times objavil svetu veliko novico. Istega dne je bilo tudi kronanje britanske kraljice Elizabete II. Everest, Čomolungma, Sagarmata je bil milosten in pravičen: britanska odprava je bila zaslužno zmagovita, na vrhu pa je bil prvi tudi Tenzing Norgaj, domačin z vzhodja najvišje gore na svetu. ●

Nejc Zaplotnik in Stane Belak v jedilnici tabora 1 (foto: Tone Škarja)

V steni sedla Lo-La (foto: Dušan Podbevšek)

ALPINISTIČNA KRAMLJANJA O EVERESTU

Prav gotovo je vsaka zgodba o vzponu na najvišjo goro sveta dragocena – ne le kot osebna izkušnja, ampak kot del neke širše, splošne resnice o Everestu, Sagarmati ali Čomolungmi – kakor koli pač kdo to goro sam pri sebi imenuje. Na vrhu Everesta je doslej stalo trinajst Slovencev. Še precej več je bilo tistih, ki so se dotikali njegovih pobočij, pa jim ni bilo dano, da bi prišli tudi na vrh. Gotovo so vse njihove zgodbe o Everestu zanimive – toda za to številko Planinskega vestnika smo se odločili, da o spominih na Everest povprašamo Andreja in Marijo Štremfelj (Andrej je bil na vrhu dvakrat, z Nejcem Zaplotnikom sta bila prva slovenska naveza na vrhu, z ženo Marijo, ki je bila na vrhu Everesta prva Slovenka, sta bila prva zakonca na »strehi sveta«), Pavla Kozjeka (prvi Slovenec na vrhu brez uporabe dodatnega kisika) in Davorina Karničarja (prvi na svetu, ki je z vrha Everesta zdržema smučal vse do baznega tabora).

Pogovarjala se je Marjeta Keršič – Svetel